

Inleiding

Deze cursus is bedoeld voor beroepskrachten werkzaam bij groep 1 en 2 van de basisschool ter ondersteuning bij het werken met prentenboeken. De cursusmap biedt daarvoor informatie en praktische werkvormen met als centrale vraagstelling hoe je kleuters tot enthousiaste lezers maakt.

De cursus bevordert de kwaliteit van het interactief voorlezen in de kleuterklas en biedt een belangrijke bijdrage aan het zelf actief vormgeven van een eigen leesbeleid op de basisschool. Met behulp van deze cursus kan aangesloten worden bij de behoefte en ervaringen van de basisschool en dan met name de kleutergroepen en kan integraal uit gevoerd worden of binnen aparte thematische bijeenkomsten.

De belangrijkste motor om tot interactiviteit te komen is de betrokkenheid van de kinderen bij het verhaal. Dat betekent dat de leerkracht altijd op allerlei manieren het verhaal met de kinderen verkent, rekening houdt met het taalverwervingproces van meertalige kinderen en een verbinding legt met de eigen ervaringen van kinderen.

Naast het kiezen van geschikte boeken, introductievormen en het voorlezen zelf, wordt er veel aandacht besteed aan het praten met kinderen over boeken en het naspelen en doorleven van de verhalen. Werkvormen en methodieken die daarbij ingezet kunnen worden krijgen daarbij speciale aandacht.

De cursus bestaat uit 5 delen, die gerelateerd zijn aan de vijf bijeenkomsten:

1. Verkenning van het begrip ontluikende geletterdheid
2. Het interactief voorlezen met aandacht voor tweede taalverwervers in de groep
3. Het voeren van gesprekjes over boeken waarbij ervaringen van kinderen centraal staan
4. Het naspelen en doorleven van verhalen
5. Het observeren van de zogenoemde leesontwikkeling van kleuters

Iedere bijeenkomst is als volgt opgebouwd:

- a. een informatief gedeelte met achtergrondinformatie
- b. een praktijkgedeelte, waarbij vaardigheden geoefend worden
- c. praktijksuggesties voor de eigen klassenpraktijk
- d. ruimte voor uitwisseling van ervaringen, wat een wat ander karakter krijgt als er met afzonderlijke themabijeenkomsten wordt gewerkt

De map biedt een draaiboek voor de bijeenkomst, een PowerPointpresentatie (cd-rom) en uitgeschreven werk- en praktijkopdrachten en een aantal verwijzingen naar te gebruiken filmmateriaal en ander werkmateriaal.

Voor informatie op onderdelen wordt verwezen naar de basismodule Boekenpret

De cursus richt zich niet rechtstreeks op ouders, maar de presentatieopdrachten voor en door leerkrachten zijn goede oefensituaties voor het contact met en de overdracht naar ouders.

De cursus is zo vorm gegeven, dat in elke bijeenkomst twee leerkrachten een opname van hun eigen praktijk verzorgen. Deze opnames spelen een rol in de cursus, maar kunnen ook uitstekend voor ouderbijeenkomsten ingezet worden.

I. ONTLUIKENDE GELETTERDHEID EN PRENTENBOEKEN

Draaiboek bijeenkomst I

Inhoud:

het begrip ontluikende geletterdheid breed toelichten;
daarbinnen het werken met prentenboeken uitwerken;
informereren over de stadia in de tweede taalverwerving.

Vaardigheid:

het selecteren van prentenboeken;
de boekenhoek inrichten en uitrusten;
prentenboeken presenteren aan ouders.

Vorbereiding:

een prentenboektentoonstelling inrichten:

- in samenwerking met de bibliotheek;
- verschillende soorten boeken;
- geordend naar boeken voor beginnende en gevorderde tweede taalverwervers;
- ook meertalige boeken, boeken op bandjes en concrete attributen;
- eventueel uitbreiden met foto's van leuke boekenhoeken.

OPBOUW BIJEENKOMST

1. Opzet cursus

Bedoelingen van de cursus uiteenzetten

- didactische vaardigheden rond interactief voorlezen vergroten;
- achtergrondinformatie over tweede taalverwerving aanreiken;
- ouderbetrokkenheid vergroten.

Werkvormen in de cursus

- informatieoverdracht;
- werkopdrachten/praktijkopdrachten;
- cursusmap.

2. Warming up en kennismaking

Aan de cursisten wordt de volgende vraag gesteld: 'Welk plezier beleef je zelf aan activiteiten met kinderboeken?'

- vanuit eigen jeugdherinneringen;
- vanuit eigen klassenpraktijk.

Werkvorm

5 à 10 minuten gelegenheid geven om het op te schrijven. Enkele deelnemers voor laten lezen.

3. Inleiding op ontluikende geletterdheid
theoretische basis (voorbereiden m.b.v. informatie in FI: Basismodule);
toespitsen op werken met boeken;
voorlezen in het bijzonder;
de boekenhoek.

4. Werkopdracht

Bij deze opdracht wordt gebruik gemaakt van de tentoonstelling
'Welk prentenboek wilt u morgen graag voorlezen aan een groepje kinderen in uw klas?'
Kies recente prentenboeken en 'goud van oud'. Gebruik daarbij als informatiebron de gids
Boek en Jeugd 4-12 (Biblion, jaarlijks), waarin een geannoteerd overzicht wordt gegeven van
verkrijgbare prentenboeken.

Werkwijze:

- werk in tweetallen;
- bekijk de tentoongestelde prentenboeken;
- kies vervolgens een prentenboek, rekening houdend met de volgende aandachtspunten:
tweede taalverwervers in je groep (zie bijlage);
lopende projecten/actualiteiten;
interesse/leefsituatie van de kinderen.
- wissel eventueel ervaringen uit met een ander tweetal.

5. Praktijkopdracht

aan de hand van een checklist eigen boekenhoek bekijken en een veranderingspunt
aanpakken (zie bijlage);
voor ouders zichtbaar maken wat je met boeken doet in de klas;
voorbereiden presentatie (zie bijlage).

STADIA IN TWEEDE TAALVERWERVING

Beginnende tweede taalverwervers:

Stadium 1

- wennen aan de schoolwereld en aan de tweede taal;
- veiligheid en vertrouwen opbouwen in de schoolwereld;
- vertrouwd raken met de klanken van de nieuwe taal.

Stadium 2

- taal voor zelfredzaamheid / passieve taalkennis groeit;
- behoefte aan zelf taalgebruiken groeit;
- kinderen vragen om EHBO-taal.

Gevorderde tweede taalverwervers:

Stadium 3

- omgangstaal;

- meedoen vraagt van het kind zelf een bijdrage;
- samenspel/samenwerking;
- veel afwijkingen van het standaard Nederlands.

Stadium 4

- leertaal;
- het ontwikkelen van denk- en leertaal;
- de wereld om hen heen ordenen;
- grotere woordenschat.

STADIA IN TWEEDE TAALVERWERVING

Stadium 1: plaats in de groep krijgen en wennen aan de tweede taal; wennen

Wat doet het kind:

kijkt met belangstelling om zich heen naar wat andere kinderen doen;
gezichtsuitdrukking verraaft dat het met anderen meeleeft;
doet wat andere kinderen doen, eventueel in nabijheid van andere kinderen, maar nog op zichzelf;
praat in zichzelf in de eerste taal ter begeleiding van activiteiten;
praat vrijelijk in de eerste taal;
benadert andere kinderen om mee te mogen doen;
accepteert routines en regels van de groep (door andere kinderen na te doen).

Wat zie je als leerkracht:

gebruikt gebaren tegen de leidster;
begint te reageren op eenvoudige aanwijzingen in het Nederlands: 'Kom eens hier';
standaarduitdrukkingen: Hallo; Ja; Nee; Dank je;
begint 'nee' te zeggen om zich te verweren;
begint mee te doen aan rijmpjes en liedjes;
luistert mee naar verhaaltjes en doet mee als zinnestjes herhaald moeten worden.

Wat doe je als leerkracht:

de drie uitjes gebruiken (zie cd-rom F3-A); uitleggen, uitbeelden, uitbreiden;
ruimte geven aan kinderen (vooral wachten)
positief waarderen van uitingen in de eerste taal;
voordoen en meedoen;
taalhulpvriendje bieden;
duidelijk spreken, veel gebaren erbij;
voorwerpen waarover gesproken wordt laten zien.

Stadium 2: taalgebruik om situaties aan te kunnen, te organiseren; zelfredzaamheid

Wat doet het kind:

kan dingen om zich heen benoemen;
vraagt om namen van dingen en mensen als hij/zij het niet weet;

maakt behoeften door middel van taal kenbaar;
gebruikt taal om zich te beschermen;
kan eenvoudige beschrijvingen in concrete situaties geven;
op zichzelf gericht: 'Ik ben de brandweer';
op de ander gericht: 'Geef de schaar'.

Wat zie je als leerkracht:

weinig woorden, vooral inhoudswoorden, bijvoorbeeld: 'man komen';
korte zinnen, meestal twee of drie woorden, bijvoorbeeld: 'meisje bal';
vaste woordvolgorde: werkwoord staat onvervoegd aan het eind. Bijvoorbeeld: 'man
banaan weggooien, meisje vallen';
geen morfologie, voorzetsels, persoonlijke voornaamwoorden, werkwoordvervoegingen,
meervoud.

Wat doe je als leerkracht:

kernzinnen aanbieden;
woordenschatlesjes;
meedoen aan activiteiten en daarin begrijpelijk taalaanbod doen dat de kinderen uitdaagt
tot benoemen en beschrijven;
redeneeractiviteit uitlokken;
erover schrijven;
erover lezen;
gesprekken in kleine groepjes;
meedoen door actief luisteren.

- doorvragen;
- teruggeven;
- uitbreiden;
- corrigeren.

Zie voor meer informatie: cd-rom 1.4 Interactief voorlezen, geënt op Taallijn VVE.

Stadium 1

Kenmerken	Prentenboeken	Leerkracht: Vragen stellen	Leerkracht: Overige tips
<p>Wennen aan schoolwereld</p> <p>Wennen aan Nederlandse taal</p> <p>Kind spreekt geen Nederlands</p>	<p>Eenvoudige prentenboeken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - illustraties vertellen het verhaal - voorspelbaar verhaal - eenvoudige handelingen - herhalingselement - inhoud dicht bij kinderen 	<p>Vragen gericht op:</p> <ul style="list-style-type: none"> - aanwijzen - pakken - aangeven (non verbaal) <p>ja/nee-vraag</p>	<p>Taal aanbod ondersteund door:</p> <ul style="list-style-type: none"> - gebaren/handelingen - mimiek - concrete voorwerpen <p>Herhaald voorlezen</p> <p>Kleine groep</p> <p>Inzetten intermediairs</p>

Stadium 2

Kenmerken	Prentenboeken	Leerkracht: Vragen stellen	Leerkracht: Overige tips
<p>Kind wil contact maken</p> <p>Behoefte aan taal</p> <p>Kleine woordenschat</p> <p>Spreekt in 2/3-woordzinnen</p>	Idem	<p>a/nee-vragen</p> <p>Kernvragen: Wie? Wat? Waar?</p>	Idem

Stadium 3

Kenmerken	Prentenboeken	Leerkracht: Vragen stellen	Leerkracht: Overige tips
Samen doen	Verhalen:	Kernvragen:	Interactief voorlezen
Samen spelen	Niet te lang	Wie?	Herhaald voorlezen
Samen praten	Duidelijke opbouw	Wat?	Kleine groep
Oog en oor	Veel acties	Waar?	Kinderen zelf laten voorlezen
Details en nuances en dat verwoorden	Ondersteunende illustraties	Wat gebeurt er?	Verbinding leggen met eigen ervaringen
Handelingen verwoorden		Hoeveel?	
		Welke?	

Stadium 4

Kenmerken	Prentenboeken	Leerkracht: Vragen stellen	Leerkracht: Overige tips
Samen onderzoeken	Complexer van structuur	Kernvragen:	Idem
Overleggen	Uitlokkend tot meedenken	Hoe?	+
Plannen maken		Waarom?	Kinderen op elkaar betrekken
Verslag doen	Voorstellen	Als... dan?	
Behoefte aan leertaal	Redeneren	Eerst... dan?	
	Verplaatsen in		

CHECKLIST: INRICHTING EN UITRUSTING VAN DE BOEKENHOEK

De boekenhoek is:

- gesitueerd op een rustige plek in de klas;
- voorzien van een naambordje of pictogram;
- functioneel ingericht;
 - zeker voor 3 kinderen goede zit/leesplaatsen;
 - goed leeslicht;
 - boeken goed zichtbaar uitgesteld.
- sfeervol ingericht;
 - kleuren afgestemd, kussens, vloerkleed, lampje(s);
 - met hulp van de kinderen ingericht;
 - er zijn beren, poppen en knuffels aanwezig;
 - de aankleding is aangepast aan de boeken die op dit moment centraal staan.

Wat betreft de boeken:

- de meeste zijn voor de kinderen bekend, al voorgelezen;
- de collectie wisselt regelmatig;
- regelmatig krijgt een aantal boeken rond een bepaald thema een extra opvallende plaats;
- er is ook aandacht voor verschillende soorten boeken (aanwijsboeken, verhalende prentenboeken, uitklapboeken, informatieve boeken, ABC-boeken, eerste leesboekjes etc);
- er zijn ook meertalige boeken;
- er zijn door kinderen zelfgemaakte boeken.

PRAKTIJKOPDRACHT I

- a. Bekijk met de checklist uw eigen boekenhoek. Formuleer een voornemen en ga hiermee aan de slag.
- b. Hoe kan aan ouders zichtbaar gemaakt worden wat er in de klas met boeken gedaan wordt. Denk bijv. aan: presentatietafel/tentoonstellingsbord/schoolkrant/foto's (zie bijlage). Formuleer een voornemen naar ouders en ga hiermee aan de slag.
- c. Tref voorbereidingen voor een korte presentatie van 5 minuten voor de volgende bijeenkomst. Maak eventueel gebruik van foto's of ander illustratiemateriaal.

2. PRATEN OVER PRENTENBOEKEN: HET VERHAAL CENTRAAL

Draaiboek bijeenkomst 2

Inhoud

- informeren over 'interactief voorlezen';
- informeren over 'herhaald voorlezen';
- handreikingen bieden voor het voorlezen in de kleine groep.

Vaardigheid

- het voorbereiden en introduceren van een prentenboek;
- met ouders een gesprek voeren over een prentenboekactiviteit.

Vorbereiding

- eventueel een eigen praktijkvoorbeeld voorbereiden naar aanleiding van onderdeel 'introductie werkopdracht 2';
- een aantal (dezelfde) prentenboeken voor werkopdracht 2 (voor gevorderde tweede taalverwervers);
- voorbeeld van een intermediair.

OPBOUW BIJEENKOMST

1. Ervaringen uitwisselen (zie praktijkopdracht 1)

Werkvorm

Iedereen houdt een korte presentatie

2. Inleiding op interactief voorlezen

- theoretische basis (voorbereiden m.b.v. informatie in FI: Basismodule);
- de sturende rol van de leerkracht, voor, tijdens en na het voorlezen;
- gebruik ook de PowerPointpresentatie van de cd-rom F 1.3;
- de waarde van herhaald voorlezen;
- belang van voorlezen in de kleine groep.

Ter illustratie kan gebruik gemaakt worden van de dvd Gedeelde pret

3. Introductie werkopdracht

Presentatie van praktijkvoorbeeld interactief voorlezen.

De volgende onderdelen worden toegelicht:

- thema;
- aanleiding;
- voorbereiding leerkracht;
- introductie/voorkennis activeren;
- aandacht voor de tweede taalverwervers;

- herhaald voorlezen;
- het gebruik van intermediairs.

Bij dit onderdeel kan ook gebruik gemaakt worden van een eigen praktijkvoorbeeld.

4. WERKOPDRACHT (HET KIEZEN, VOORBEREIDEN EN INTRODUCEREN VAN EEN PRENTENBOEK)

Nodig

een prentenboek; zelfklevend notitieblokje

Individuele voorbereiding

- lees bijlage: Schema van een voorbereidings- en verslagformulier;
- bekijk het prentenboek.

Gezamenlijke uitwerking

- geef kort de inhoud van het boek weer (begin-verloop-eind).

Welk thema spreekt je vooral aan in dit boek

- ga hierop door.

Hoe kom je erachter wat de kinderen over het thema weten (voorkennis onderzoeken)

- activiteit;
- hulpmiddelen;
- soort vragen.

Bedenk een introductieactiviteit (hoe breng je kinderen in de sfeer)

- activiteit;
- hulpmiddelen.

Mogelijke knelpunten bij het voorlezen (bijv. kromme taal, een moeilijk woord)

- oplossingen (gebruik notitieblaadjes en plak op betreffende bladzijde).

Bereid een aantal vragen voor over het boek, die er op gericht zijn, dat kinderen het boek nog beter gaan begrijpen. Varieer in soorten vragen

- vragen op tekstniveau;
- vragen die kinderen aan het denken zetten over het verhaal;
- bedenk hoe je kinderen kunt activeren om zelf vragen te stellen.

5. Praktijkopdracht

- enkele activiteiten uitvoeren aan de hand van een prentenboek;
- een filmopname maken van een van de activiteiten;
- enkele ouders uitnodigen voor een gesprek naar aanleiding van de filmopname;
- een praktijkverslag maken.

SCHEMA

Schema van een voorbereidings- en verslagformulier ten behoeve van de introductie van een boek, de verwerking en de evaluatie
(Bron: Kijken, luisteren, lezen, spelen; S.K.V.A.)

Dit formulier wordt gebruikt ter voorbereiding van een activiteit in de bibliotheek of een les op school. Het is een hulpmiddel om van te voren goed naar de teksten en platen in de boeken te kijken. Tevens is het een hulpmiddel om de verwerkingsactiviteiten af te stemmen op de ervaringswereld van kinderen en op het talige niveau van de kinderen.

1. Titel, naam van de auteur en van de illustrator.
2. Korte inhoudsomschrijving van het boek.
Waarom kies ik dit boek?
Heeft het boek een interculturele inhoud?
3. Hoe introduceer ik het boek?
Kan ik dit doen in samenwerking met een Turkse of Marokkaanse medewerker?
4. Analyse van de verhaalstructuur en van de prenten.
Ondersteunen de prenten het verhaal, met name voor tweede taalverwervers?
5. Zijn er eventueel knelpunten bij het vertellen van het verhaal (bijv. in sommige boeken wordt 'kromme taal' gebruikt)? Hoe los ik die op?
Kies de woorden uit waar extra aandacht aan besteed zal worden.
6. Wat is het doel van de activiteit in de bibliotheek of de les op school?
Het doel is natuurlijk het bevorderen van leesplezier. Daarnaast zijn andere doelen te formuleren, zoals:
 - wat is het interculturele doel?
 - wat is het taaldoel?
 - wat is het discipline (bijv. drama) doel?
7. Voorbereiding en organisatie.
Hoe deelt u de groepen kinderen in (bijv. per taalgroep) Welke materialen zijn nodig?
Hoe wordt de ruimte ingericht? Denk hierbij aan verteltafel, vertelkoffer, boekenmuur, boekenrekje (zie cd-rom F 1.3).
8. Maak schematisch een activiteiten- of een lesopzet.
Geef aan hoeveel tijd de diverse onderdelen kosten.
9. Beschrijf (achteraf) het verloop van de activiteit of de les.
Let bij de beschrijving vooral op die aspecten die met de doelen te maken hebben.
10. Evaluatie van de activiteit/les.
Welke doelen zijn bereikt? Wat ging er niet of moeizaam?

LIJST VAN AANDACHTSPUNTEN VOOR HET MAKEN VAN EEN VERHAALANALYSE VAN PRENTENBOEKEN

Bij het vertellen aan de hand van prentenboeken aan jonge kinderen die Nederlands als tweede taal hebben, moet men op de volgende dingen letten:

1. Neem ruim de tijd om voor te bereiden.
2. Laat eerst de tekst weg en kijk naar de platen.
Kijk welk verhaal er uit de platen naar voren komt. Sommige platen zullen onduidelijk zijn, andere hebben een fantastische sfeer of laten leuke details zien, die niet in de tekst hoeven voor te komen.
3. Wat is de verhaalopbouw, hoe zit het plot in elkaar.
Heldere verhaalstructuren zijn internationaal. Als u de opbouw van het verhaal goed in uw hoofd heeft, is dat voor het kind een kapstok waaraan het de moeilijk te begrijpen stukjes tekst kan ophangen. Soms moet u, om de structuur van het verhaal duidelijk te krijgen, het verhaal inkorten en soms moet u een prent afdekken om de verhaalstructuur zo helder mogelijk te maken.
4. Wat is het thema van het verhaal?
Meestal is het thema opgehangen aan een centrale figuur. Deze figuur, en dat wat er aan de hand is, moet in het begin helder worden neergezet. Probeer hiervoor een vorm te vinden waarbij de kinderen het mee kunnen beleven door iets te doen. Laat dit, met variaties, terugkomen in de loop van het verhaal. Geluiden, bewegingen, houdingen en voorwerpen kunnen helpen.
5. Als er gelegenheid voor is, zorg dan dat u weet wat de centrale begrippen zijn in de moedertaal van de kinderen.
6. Wat de taal betreft: bedenk of het terrein waarop het verhaal zich begeeft hoort bij de schooltaalwereld of bij de thuistaalwereld of bij een onbekende wereld. Kinderen leren woorden op de terreinen waar ze de woorden gebruiken. Zo kan het zijn dat ze het woord 'boek' wel in het Nederlands kennen en het woord 'slapen' altijd in het Marokkaans horen. Het woord 'goudvisvijver' zijn ze nog nooit tegengekomen, zeker als er geen vijver in de buurt is.
7. Als u zich voorbereidt en vertelt, maak dan zoveel mogelijk gebruik van de handelingstaal: het spreken gaat vergezeld van een handeling. Herhaal woorden en zinnen op een speelse manier; met de sfeer die bij het verhaal past, met een melodie, met een gebaar of een beeld.
8. Eigen aandachtspunten.

Kies een prentenboek waar u de komende periode mee aan de slag gaat. Probeer de volgende activiteiten uit te voeren:

- kies een prentenboek;
- bereid het prentenboek voor zoals in de bijeenkomst (zie werkopdracht 2);
- introduceer het boek;
- pas herhaald voorlezen toe in de kleine groep;
- stel een aantal vragen die er op gericht zijn dat kinderen het verhaal nog beter gaan begrijpen;
- gebruik zoveel mogelijk open vragen waardoor de kinderen actief betrokken worden bij het verhaal;
- sluit aan bij de eigen ervaringen van de kinderen;
- maak van bovenstaande ervaringen een praktijkverslag.

N.B. Aan twee leerkrachten wordt gevraagd een presentatie te verzorgen voor de volgende bijeenkomst, bij voorkeur met gebruik van filmopnames.

3. PRATEN OVER PRENTENBOEKEN: EIGEN ERVARINGEN CENTRAAL

Draaiboek bijeenkomst 3

Inhoud

- informeren over gesprekken voeren met kinderen.

Vaardigheden

- hanteren van gespreksinterventies;
- uitlokken van ervaringen van kinderen.

Vorbereiding

- check de films die door leerkrachten zijn gemaakt (praktijkopdracht 2);
- relevante kijk- en gesprekspunten voorbereiden, eventueel in overleg met de leerkrachten voor de terugkoppeling;
- het gespreksthema van werkopdracht 3 eventueel toespitsen op de eigen groep leerkrachten.

OPBOUW BIJEENKOMST

1. Ervaringen uitwisselen
(Zie opdrachten vorige bijeenkomst)

Werkvorm

Twee presentaties met mogelijke aanvullingen uit de groep.

2. Inleiding op 'Gesprekken voeren'
 - kijken naar (een fragment van) de Boekenpret dvd Gedeelde pret;
 - reacties n.a.v. de kijkopdracht inventariseren en noteren;
 - gespreksinterventies hanteren.

Werkvorm

Eerst met kijkopdracht naar dvd kijken, daarna reacties inventariseren.

3. Werkopdracht
Rollenspelactiviteit: zie werkopdracht 3.
4. Praktijkopdracht (Het voeren van gesprekjes)

Kinderen verkennen de wereld om hen heen en bouwen 'betekenissen' op.

1. Eerst helpen de eigen wereld te verkennen.
 - binnen de eigen wereld blijven;
 - ingaan op wat kinderen zelf aandragen;
 - verhelderen van wat kinderen zeggen.

2. Het verruimen van de eigen wereld met de wereld van anderen.

- buiten de eigen wereld van kinderen;
- iets toevoegen aan wat kinderen zelf aandragen.

Oefening (Het voeren van een gesprekje in drietallen.)

I persoon is gesprekleider
I persoon is gesprekspartner
I persoon is observant

Opdracht:

Het gespreksthema is: Wat zijn uw sterke kanten in het werken met prentenboeken en op welke punten zou u zich verder willen ontwikkelen?

De gesprekleider bereidt zich voor op het gesprek door een startvraag en enkele 'spiekvragen' voor te bereiden.

Tijdens het gesprek hanteert de gesprekleider de besproken gespreksinterventies en probeert dicht bij de eigen ervaringen van de gesprekspartner te blijven.

De observant observeert en noteert.

Na 10 minuten stoppen en evalueren:

- is het gespreksthema goed aan bod gekomen?
- waren de interventies stimulerend voor de gesprekspartner?
- wat heeft de observant gezien?
- wat leert het je over gesprekjes met kinderen?

Oefening

Voer in de eigen groep een gesprek met een groepje kinderen naar aanleiding van een (bekend) boek.

Bereid het gesprek voor door een startvraag te formuleren en een aantal 'spiekvragen' vooraf te bedenken. Probeer in dit gesprek de kinderen uit te lokken tot het leggen van een relatie tussen het verhaal en hun eigen ervaringen en opvattingen. Maak van deze activiteit een praktijkverslag.

Aan twee leerkrachten de vraag om dit gesprekje in een film vast te leggen en op de volgende bijeenkomst te presenteren.

N.B.

Als de gelegenheid zich voordoet om de film aan ouders te laten zien, dan graag verslaggeving van deze ervaring op de volgende bijeenkomst.

4. NASPELEN VAN VERHALEN

Draaiboek bijeenkomst 4

Inhoud

- informatie over drama als didactisch hulpmiddel bij voorlezen;
- aandacht voor drama in het kader van tweede taaldidactiek.

Vaardigheden

- oefenen met het gedifferentieerd inzetten van drama bij voorlezen.

Vorbereiding

- eventueel een gast uitnodigen, bijvoorbeeld 'De Verhalenman', Maatschap Baracs, www.verhalenman.nl, die deskundig zijn op het gebied van drama, voor de werkopdracht;
- Welterusten Kleine Beer van Martin Waddell en Barbara Firth (Lemniscaat), voor de werkopdracht;
- boekententoonstelling van boeken die zich goed lenen voor uitspelen verzorgen in samenwerking met de bibliotheek.

OPBOUW BIJEENKOMST

1. Ervaringen uitwisselen

Zie praktijkopdracht 3.

2. Inleiding op drama als didactisch hulpmiddel bij het voorlezen

- verkennen van het begrip drama met een woordveld;
- informatie over mogelijkheden van drama naar aanleiding van prentenboeken;
- opbouw van drama werkvormen. Als illustratie filmfragmenten gebruiken (dvd Boekenpret).

DRAMA ALS DIDACTISCH HULPMIDDEL BIJ VOORLEZEN:

- om voorkennis te onderzoeken;
- als introductieactiviteit;
- als verwerking.

WAAROM?

- ervaringsgericht leren (doen alsof);
- ondersteunend voor tweede taalverwerving;
- verbinding mondelinge en schriftelijke taal;
- ontwikkelen en vergroten van de individuele uitdrukkingsvaardigheid;
- ontwikkelen van gevoel voor de opbouw van een verhaal (begin - verloop - slot).

DRAMA WERKVORMEN: OPBOUW

1. BEWEGINGSVERHAAL

Leerkracht vertelt en speelt voor, alle kinderen doen mee (zonder tekst).

2. VERHAALPANTOMIME

Leerkracht vertelt het verhaal, enkele kinderen spelen de rollen.

3. GELEID ROLLENSPEL

Leerkracht vertelt, enkele kinderen spelen een rol en zeggen zelf de tekst (daar waar nodig springt leerkracht in).

4. VRIJ ROLLENSPEL

Enkele kinderen spelen het verhaal na en geven een eigen invulling aan hun rol en tekst.

DRAMA

- niet alleen horen wat er gezegd wordt, maar ook ZIEN en VOELLEN; verschillende zintuiglijke informatie vult elkaar aan en ondersteunt elkaar (mimiek, gebaren, bewegingen)
- drama biedt de mogelijkheid om in te leven in de situatie en in de gevoelens van anderen
- drama biedt kinderen die nog weinig kunnen zeggen de gelegenheid om te laten zien wat ze begrepen hebben
- drama creëert levensechte situaties waarin interactie in dialoogvorm op een natuurlijke manier plaatsvindt
- samen doen betekent gemeenschappelijke ervaringen hebben;
- samen doen schept een affectieve relatie;
- gemeenschappelijke ervaringen lokken behoefte tot praten uit;
- gemeenschappelijke ervaringen vinden plaats in een gemeenschappelijke taal;
- jonge kinderen houden van 'doen alsof', de werkelijkheid naspelen.

3. Werkopdracht

a. In het geval dat er een gast is uitgenodigd het kijken naar en meespelen met een voorbeeldactiviteit.

b. Als er geen gast is:

- als warming-up het samen spelen van een bewegingsverhaal naar aanleiding van het prentenboek *Welterusten Kleine Beer* ;

Ga zelf aan de slag met het boek *Welterusten Kleine Beer*.

Het verhaal is bekend voor de kinderen.

- bekijken van de dvd over het werken met prentenboeken (bijv.: Alles past in het kader tweede fragment);
- het zelf selecteren en voorbereiden van geleid rollenspel naar aanleiding van *Welterusten Kleine Beer* .
- selecteer een deel of thema uit het verhaal dat geschikt is om uit te spelen;
- kies de rollen
- bedenk de tekst per rol en schrijf die letterlijk uit (rekening houden met tweede taalverwerving)
- maak een lijstje van attributen en kleding die er bij gebruikt kunnen worden;

4. Praktijkopdracht

- het voorbereiden en uitvoeren van drama-activiteiten naar aanleiding van een zelf gekozen prentenboek;
- twee leerkrachten maken een filmopname.

PRAKTIJKOPDRACHT

- kies een prentenboek (bekend bij de kinderen), dat geschikt is voor uitspelen;
- bereid een drama-activiteit voor; en schrijf de voorbereiding uit m.b.v. de aandachtspunten uit de bijlage van de werk- en praktijkopdracht;
- voer de voorbereide activiteit uit en maak daarvan een verslag;
- stuur de voorbereiding met het praktijkverslag op naar de cursusleiding. (Van alle cursisten wordt dit materiaal gebundeld tot een boekje);
- aan twee leerkrachten wordt gevraagd op de volgende bijeenkomst hun ervaringen te presenteren m.b.v. filmopnames (eventueel ook voor ouderbijeenkomst bruikbaar).

Uitwerkstramien:

Titel boek:

Korte inhoud:

Drama-activiteit:

Vorbereiding:

Uitvoering (verslag):

Bezinning:

WERK- EN PRAKTIJKOPDRACHT 4

1. Bewegingsverhaal

(De leerkracht voert samen met de kinderen allerlei handelingen en/of gebeurtenissen die in en verhaal voorkomen uit. De leerkracht staat model)

Aandachtspunten voor de leerkracht:

- selecteren van geschikte fragmenten uit het boek;
- voorbereiden van je tekst, rekening houden met tweede taalverwervers in de groep;
- eventueel muziek gebruiken ter ondersteuning;
- geschikte ruimte (speellokaal) kiezen.

2. Verhaalpantomime

(De leerkracht vertelt het verhaal, enkele kinderen spelen de rollen zonder actieve taal)

Aandachtspunten voor de leerkracht:

- selecteren van thema's/delen uit het verhaal;
- selecteren van een paar rollen;
- ondersteunen en begeleiden van individuele kinderen bij hun rol;
- eventueel attributen en kleding toevoegen;
- organisatie in de groep:
- andere kinderen publiek;
- andere kinderen spelen mee als achtergrond (bijv. bomen in het bos);
- een van de activiteiten tijdens speelwerkijd (spelhoek);
- geschikte ruimte kiezen.

3. Geleid rollenspel

(Enkele kinderen spelen een rol en zeggen zelf de tekst, daar waar nodig springt de leerkracht in en maakt er een geheel van; de leerkracht als verteller)

Aandachtspunten:

- selecteren van delen/thema's uit het verhaal;
- selecteren van rollen;
- met individuele kinderen de rollen voorbereiden (extra aandacht voor de tekst);
- attributen/kleding;
- organisatie;
- plek.

4. Vrij rollenspel

(Kinderen spelen het verhaal na en geven een eigen invulling aan hun rol en tekst)

Aandachtspunten voor de leerkracht:

- organisatie: er is een spelhoek ingericht met kleding/attributen e.d.; kinderen kiezen zelf voor deze activiteit;
- de leerkracht observeert en praat na.

5. KLEUTERS LEZEN ECHT

Draaiboek bijeenkomst 5

Inhoud

- informeren over leesontwikkeling van kinderen.

Vaardigheden

- het observeren van de leesontwikkeling van kinderen.

OPBOUW BIJEENKOMST

1. Ervaringen uitwisselen

Zie praktijkopdracht vorige bijeenkomst

2. Inleiding op leesontwikkeling kleuters

- de waarde van voorlezen door kinderen;
- ontwikkeling verloopt in fases;
- als voorbeelden twee/drie fragmenten van voorlezende kinderen (Boekenpret dvd Gedeelde pret);
- hoe kunt je voorlezen van kinderen tot een vertrouwd onderdeel van het dagprogramma maken: eerst even in tweetallen suggesties bedenken, die vervolgens plenair inventariseren en op flap meeschrijven.

DE ONTWIKKELING VAN GELETTERDHEID BIJ HET OMGAAN MET PRENTENBOEKEN

In hoeverre beschikken kleuters al over kennis van geschreven taal?

In hoeverre interacteren kleuters met prentenboeken?

1. Benoemen wat het op plaatjes ziet.

2. Verhaal 'gesproken taal-achtig'.

3. Verhaal 'geschreven taal-achtig'.

4. Verhaal vertellen nog gericht op plaatjes.

5. Verhaal vertellen kijkend naar de tekst.

- a. zogenaamd;
- b. aspecten;
- c. totale tekst lezen.

3. Werkopdracht

ANALYSEREN VAN PROTOCOLLEN VAN VOORLEZENDE KINDEREN

Lees de protocolfragmenten van voorlezende kinderen

Probeer ieder fragment te plaatsen in het observatiemodel; welke categorie vind je voornamelijk terug in het fragment? (dus het fragment in zijn totaal beoordelen).

OBSERVATIEMODEL

DE ONTWIKKELING VAN GELETTERDHEID BIJ HET OMGAAN MET PRENTENBOEKEN

1. Benoemen/beschrijven wat het op de plaatjes ziet
 - aandacht is gericht op de plaatjes;
 - nog geen besef relatie tekst-illustratie;
 - veel ondersteunende gebaren/geluiden;
 - sterk gericht op de luisteraar.
2. Verhaal 'gesproken taal-achtig' voorlezen
 - ondersteuning d.m.v. aanwijzen op de plaatjes;
 - verhaal voor de luisteraar alleen te volgen met de plaatjes erbij;
 - gebruik van 'stemmetjes';
 - gericht op de luisteraar.
3. Verhaal 'geschreven taal-achtig' voorlezen
 - herkenbare verhaalpatronen uit het boek (woordgebruik, intonatie, structuur);
 - letterlijke weergave van delen van de tekst;
 - regelmatig interactie met de luisteraar.
4. Het verhaal voorlezen in 'boekentaal'
 - verhaal wordt voorgelezen, kijkend naar de plaatjes;
 - nauwelijks tot geen interactie met de luisteraar.
5. Het verhaal voorlezen kijkend naar de tekst
 - aandacht is gericht op de tekst;
 - kinderen willen soms niet voorlezen ('ik kan niet lezen');
 - enkele letters worden herkend en gelezen;
 - enkele woorden worden herkend en gelezen;
 - delen van de tekst worden zelfstandig gelezen.
4. Evaluatie
 - heeft deze cursus bijgedragen aan het ontdekken van nieuwe mogelijkheden?
 - met welke ideeën ga je het eerst aan de slag in je eigen praktijk?
 - eventueel het invullen van een evaluatieformulier.